

Edward Szafrowski

Posoborowe prawodawstwo kościelne : 78. Uwagi wstępne : praenotanda

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 14/3-4, 282-293

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

78.

UWAGI WSTĘPNE

PRAENOTANDA

1. Paschale Christi mysterium in filiorum suorum exsequiis fidenter celebrat Ecclesia, ut illi, qui Christi et mortui et suscitati per Baptismum concorporales facti sunt, cum ipso per mortem transeant ad vitam, in anima quidem purificandi et cum sanctis et electis in caelum assumendi, in corpore vero exspectantes beatam spem adventus Christi et resurrectionem mortuorum.

Ideo sacrificium eucharisticum Paschatis Christi pro defunctis offert Ecclesia, precesque atque suffragia pro illis effundit ut, inter se communicantibus omnibus Christi membris, quae aliis impetrent spirituales opem, aliis offerant spei solacium.

2. In fratrum suorum exsequiis celebrandis spem vitae aeternae christianī utique affirmare sategant, ita tamen ut mentem modumque agendi hominum suae aetatis suaeque regionis circa defunctos nec ignorare nec neglegere viderentur. Sive ergo de familiarum traditionibus agitur, sive de locorum consuetudinibus, sive de societatibus ad funera curanda constitutis, quidquid bonum inveniunt, libenter probent, quidquid vero Evangelio contradicere videatur, ita transformare nitantur, ut, quae exsequiae pro christianis celebrantur, et fidem paschalem ostendant et evangelicum spiritum vere demostrent.

3. Remota saepe vanae pompae ostensione, fidelium defunctorum

1. W obrzędach pogrzebowych swoich dzieci odnawia Kościół z ufnością tajemnicę paschalną Chrystusa, aby ci, którzy przez chrzest zostali wcieleni w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, przeszli z Nim przez swoją śmierć do życia, mając się wprowadzić oczyszczyć na duszy lub być przyjęci do nieba razem ze świętymi i wybranymi, a będąc jeszcze w ciele oczekiwać błogosławionej nadziei przyjścia Chrystusa i zmartwychwstania umarłych.

Stąd to Kościół ofiarowuje za zmarłych eucharystyczną ofiarę Paschy Chrystusowej, zanosząc im modły i błagania, ażeby przez dokonującą się wspólnotę wszystkich członków Chrystusa, wyprasać dla jednych duchową pomoc, a innym podawać pociechę nadziei.

W sprawowaniu obrzędów pogrzebowych swoich braci chrześcijańskie winni się zawsze troszczyć o potwierdzenie nadziei w życie wieczne w ten jednak sposób, by nie wydawali się ignorować lub zaniedbywać pojęć i sposobu działania ludzi współczesnych im, oraz własnego kraju w odniesieniu do zmarłych. Niech zatem chętnie przyjmują cokolwiek dobrego znajdą czy w tradycjach rodzinnych, czy w miejscowych zwyczajach lub stowarzyszeniach pogrzebowych. To zaś, co wydaje się sprzeciwiać Ewangelii niech starają się tak zmienić, by to co jest związane z pogrzebem chrześcijańskim ukazywało wiarę paschalną i było przepełnione duchem prawdziwie ewangelicznym.

3. Unikając oczywiście próżnej zewnętrznej okazałości, wypadają

corpora, quae Spiritus Sancti templum exstiterunt, decet honorari; quare praestat, potioribus saltem momentis inter mortem et sepulturam, fidem in vitam aeternam affirmari et suffragiorum preces fundi,

Potiora autem momenta, iuxta locorum consuetudines, haec numerari possunt: vigilia in domo defuncti, corporis depositio in fetro et ipsius translatio ad sepulcrum, praemissa tum propinquorum tum, si fieri potest, totius etiam communitatis adunatione ad audiendam in liturgia verbi consolationem spei, ad sacrificium eucharisticum offerendum et ad defunctum ultima valedictione consalutandum.

4. Ut omnium regionum condiciones perspectae quodammodo habeantur, Ordo exsequiarum pro adultis hic propositus iuxta tres typos distinguitur, quorum:

a) primus typus tres stationes praevidet, nempe in domo defuncti, in ecclesia et in coemeterio;

b) secundus typus duas tantum stationes considerat, idest in sacello coemeterii et ad sepulcrum;

c) tertius typus unicam stationem habet, et quidem in ipsa domo defuncti.

5. Primus typus exsequiarum idem prorsus est ac qui antea habebatur in Rituali Romano. Typus ille de more, saltem ruri tres stationes complectitur, scilicet in domo defuncti, in ecclesia et in coemeterio, cum duabus processionibus intermediis. Processiones tamen, praesertim in magnis civitatibus, vel haud frequenter sunt in usu vel variis ex rationibus minus conveniunt; ex alia parte, propter angustum clericorum numerum et

uczcić ciała wiernych zmarłych, ponieważ były świątynią Ducha Świętego. Jest zatem rzeczą wskazaną, by przynajmniej w ważniejszych momentach jakie upływają od śmierci do pogrzebu zaakcentować wiarę w życie wieczne i zanościć modlitwy błagalne.

Zgodnie z miejscowymi zwyczajami można wyliczyć następujące ważniejsze momenty, o których była mowa: czuwanie w domu zmarłego, włożenie ciała do trumny i przeniesienie ciała do grobu, poprzedzone zgromadzeniem się zarówno osób bliskich, jak i — gdy to jest możliwe — nawet całej wspólnoty dla wysłuchania w liturgii słowa pociechy nadziei, dla sprawowania ofiary eucharystycznej i dla ostatniego pożegnania zmarłego.

4. Aby w pewien sposób uwzględnić warunki wszystkich regionów omawiamy tu Porządek nabożeństwa pogrzebowego dla dorosłych przewiduje trzy następujące warianty:

a) pierwszy uwzględni trzy stacje, a mianowicie w domu zmarłego, w kościele i na cmentarzu;

b) drugi bierze pod uwagę tylko dwie stacje, a więc w kaplicy cmentarnej i przy grobie;

c) trzeci ma tylko jedną stację, mianowicie w domu zmarłego.

5. Pierwszy obrzęd pogrzebowy jest w zasadzie taki sam, jak dotychczas w rytuale rzymskim. Ten obrzęd, przynajmniej w warunkach wiejskich, obejmuje trzy stacje, a mianowicie w domu zmarłego, w kościele i na cmentarzu, łącznie z dwoma procesjami. Jednakże, gdy chodzi o procesje, to zwłaszcza w wielkich miastach, są one rzadko praktykowane lub z różnych racji są nie wskazane. Następnie, ze względu na brak du-

coemeteriorum longinquitatem ab ecclesiis, stationes in domo et in coemeterio sacerdotes interdum peragere nequeunt. His consideratis, suadendum est fidelibus ut, deficiente sacerdote vel vel diacono, ipsi orationes et psalmos consuetos dicant; quod si fieri non possit, stationes in domo defuncti et in coemeterio omittantur.

6. Iuxta hunc primum typum, statio in ecclesia complectitur de more celebrationem Missae exsequialis, quae prohibetur tantummodo in Triduo sacro, in sollemnitatibus et in dominicis Adventus, Quadragesimae et Paschae. Si vero, rationibus pastoralibus suadentibus, exsequiae in ecclesia celebrantur sine Missa (quae tamen alia die, quantum fieri potest, opportune celebranda erit) liturgia verbi omnino praescribitur, ita ut statio in ecclesia semper complectatur hanc liturgiam verbi, cum vel sine sacrificio eucharistico, atque ritum qui olim vocabatur „absolutio” defuncti et in posterum „ultima commendatio et valedictio” appellabitur.

7. Secundus typus exsequiarum duas tantum complectitur stationes, et quidem in coemeterio, in sacello nempe coemateriali et apud sepulcrum. Non praevidetur in hoc typo exsequiarum celebratio eucharistica, quae tamen locum habebit, absente cadavere, ante vel post ipsas exsequias.

8. Ritus exsequialis iuxta typum tertium, in domo defuncti celebrandus, qui fortasse alicubi omnino inutilis censebitur, necessarius tamen videtur in nonnullis regionibus. De rebus singulis, diversis

chownych i dużą odległość cmentarza od kościoła, kapłani nie mogą uczestniczyć w ceremoniach w domu i na cmentarzu. Biorąc to pod uwagę, należy doradzać wiernym, by w wypadku braku kapłana lub diakona, sami odmówili przewidziane modlitwy i psalmy. Jeżeli to nie może mieć miejsca, należy pominąć ceremonie przewidziane w domu zmarłego i na cmentarzu.

6. W omawianym tu pierwszym obrzędzie stacja w kościele obejmuje z zasady odprawianie Mszy św. pogrzebowej, która jest niedozwolona w czasie świętego trydium, w uroczystości oraz w niedziele adwentu, wielkiego postu i wielkanocy. Jeżeli na skutek racji duszpasterskich przewidziane w kościele ceremonie są sprawowane bez Mszy św. (którą powinno się jednak wedle możliwości odprawić w innym dniu), wtedy liturgia słowa jest bezwzględnie obowiązkowa. Tak więc stacja w kościele zawsze winna obejmować wspomnianą liturgię słowa — podczas Mszy św. lub poza nią — oraz ceremonię, którą nazywano przedtem absolucją przy trumnie (zmarłego), a którą na przyszłość nazywać się będzie ostatnim poleceniem i pożegnaniem.

7. Drugi obrzęd pogrzebowy obejmuje tylko dwie stacje i to na cmentarzu: jedną mianowicie w kaplicy cmentarnej, a drugą przy grobie. Nie przewiduje się w tym obrzędzie pogrzebowym Mszy św., która jednak będzie odprawiana przed lub po ceremoniach pogrzebowych.

8. Trzeci obrzęd pogrzebowy, sprawowany tylko w domu zmarłego, chociaż może w niektórych miejscach nie będzie miał wcale zastosowania, wydaje się konieczny dla niektórych regionów. Nie

adiunctis prae oculis habitis, consulto non agitur. Attamen convenire visum est ut quaedam saltem indicationes proponerentur, ita ut et in hoc casu haberi possent elementa communia cum ceteris typis, v. gr. in liturgia verbi et in ritu ultimae commendationis seu valedictionis. Ceterum, Conferentiae Episcopales poterunt providere.

9. Quando Ritualia particularia iuxta novum Rituale Romanum praeparabuntur, Conferentiae Episcopalis erit sive tres typos exsequiarum retinere, sive ordinem mutare, sive unum typum alterumve omittere. Nam fieri potest ut in aliqua natione unus typus, e. gr. typus primus cum tribus stationibus, sit exclusive in usu et qua talis, ceteris exclusis, retinendus; in alia vero omnes tres sint necessarii. Ideo Conferentia Episcopalis, attentis necessitatibus particularibus, opportune providebit.

10. Post Missam exequialem ritus ultimae commendationis et valedictionis defuncti habetur.

Quo tamen ritu non quaedam defuncti intelligitur purificatio — quae quidem sacrificio eucharistico potius efficitur — sed extrema exhibetur valedictio, qua communitas christiana membrum suum consalutat, antequam corpus efferratur et sepeliatur. Etsi enim quaedam semper habetur in morte separatio, tamen christiani, qui tamquam membra Christi unum sunt in Christo, nec ipsa morte umquam separari possunt.¹

uwzględnia się tu dokładnie wszystkich szczególnych okoliczności. Jednakże wydało się rzeczą wskazaną zaproponować przynajmniej niektóre wytyczne tak, by i w tym wypadku mogły być wprowadzone pewne elementy wspólne z pierwszymi dwoma obrzędami, np. w liturgii słowa i w ceremonii ostatniego polecenia czyli pożegnania. Zresztą w tej sprawie będą mogły zdecydować Konferencje Biskupie.

9. W przygotowywaniu rytuałów partykularnych, opracowywanych zgodnie z nowym rytuałem rzymskim do Konferencji Biskupiej będzie należała decyzja, aby zachować wszystkie trzy rodzaje obrzędu pogrzebowego, zmienić porządek, czy też pominąć jeden lub drugi rodzaj obrzędu. Może bowiem zdarzyć się w ten sposób, że w jakimś kraju jeden rodzaj obrzędu, np. pierwszy z trzema stacjami jest jedynie w użyciu i dlatego powinien być zachowany, z wyłączeniem innych. W innym zaś kraju mogą się okazać konieczne wszystkie trzy rodzaje obrzędu. Stąd to odpowiednia decyzja należeć będzie do Konferencji Biskupiej, po rozważeniu szczególnych potrzeb miejscowych.

10. Po Mszy św: pogrzebowej ma miejsce obrzęd ostatniego polecenia i pożegnania zmarłego.

Ceremonia ta nie jest rozumiana jako pewna forma oczyszczenia zmarłego — co przecież dokonuje się raczej przez ofiarę eucharystyczną — lecz wyraża ostatnie pożegnanie, w którym wspólnota chrześcijańska pozdrawia swojego członka, zanim ciało zostanie wyniesione i pochowane. Choć bowiem śmierć wprowadza zawsze jakieś oddzielenie, to jednak chrześcijanie, którzy jako członki Chrystusa stanowią z Nim jedno, nawet

Huiusmodi ritum invitatio sacerdotis introducat atque declaret; sequantur deinde quaedam momenta silentii, gestus aspersionis et incensationis, atque cantus valedictionis, quem, et idoneo textu compositum et apta melodia ornatum, non solum praestat ab omnibus cantari, sed totius ritus omnes sentiant esse fastigium.

Etiam aspersionis, qua recolitur in scriptio per Baptismum in vitam aeternam, et incensatio, qua honoratur corpus defuncti, templum scilicet Spiritus Sancti, ut gestus valedictionis haberi possunt.

Ritus ultimae commendationis et valedictionis haberi nequit nisi in ipsa tantum actione exsequiali seu praesente cadavere.

11. In quavis pro defunctis celebratione, tum exsequiali tum etiam communi, magnum in ritu tribuitur momentum lectionibus verbi Dei. Ipsae enim mysterium paschale proclamant, spem afferunt iterum in Dei regnum simul conveniendi, pietatem edocent erga defunctos et ad christianae vitae testimonium passim exhortantur.

12. Cum in officiis pro defunctis exhibendis Ecclesia ad dolorem et ad fiduciam efficaciter fovendam, ad orationem psalmodum potissimum recurrat, sedulo curent pastores ut apta catechesi communitates suas manuducant ad quosdam saltem psalmos, inter eos qui pro liturgia exsequiali proponuntur, clarius al-

przez śmierć nie mogą być nigdy rozłączeni.¹

Wprowadzeniem do tej ceremonii i zarazem jej wyjaśnieniem są wstępne słowa kapłana. Z kolei następuje chwila milczenia, a potem pokropienie i okadzenie oraz śpiew pożegnania. Nie tylko wypada, by ten śpiew posiadający odpowiedni tekst i melodię był wykonany przez wszystkich, lecz wszyscy powinni ponadto odczuć, że jest on szczytem całego obrzędu.

Również pokropienie, którym wspomina się zapisanie do życia wiecznego przez chrzest i okadzenie, przez które wyraża się szacunek dla ciała zmarłego, będącego świątynią Ducha Św., mogą być uważane jako gest pożegnania.

Ceremonia ostatniego polecenia czyli pożegnania może mieć miejsce tylko w samej czynności pogrzebowej, a więc wtedy, gdy jest ciało zmarłego.

11. W każdym nabożeństwie za zmarłych, zarówno pogrzebowym jak i zwykłym, przywiązuje się w obrzędzie wielkie znaczenie do czytań Słowa Bożego. One bowiem głoszą tajemnicę paschalną, przynoszą nadzieję spotkania się znowu w Królestwie Bożym, uczą szacunku (pamięci) względem zmarłych i niejednokrotnie zachęcają do ujawnienia świadectwa życia chrześcijańskiego.

12. Ponieważ w nabożeństwach odprawianych za zmarłych stosuje Kościół modlitwę psalmów dla wyrażenia bólu i dla skutecznego wzmocnienia nadziei, dlatego duszpasterze winni pilnie zatroszczyć się o to, ażeby poprzez odpowiednią katechezę doprowadzili wiernych do pełniejszego i głębszego zrozumienia przynajmniej niektó-

¹ Cf. Simeon Thessalnic., *De ordine sepulturae*: P. G. 155, 685 B.

tiusque intellegendos. In ceteris autem cantibus, quorum usus ratione pastoralis frequenter in ritu indicatur, tum „suavis et vivus sacrae Scripturae affectus”² tum Liturgiae afflatus apprime curetur.

13. Etiam in orationibus communitas christiana fidem suam profitetur, atque pro defunctis adultis pie intercedit, ut beatitudinem apud Deum cosequantur, ad quam parvuli defuncti, per Baptismum filii adoptionis effecti, iam pervenisse creduntur. Pro horum vero infantium parentibus, sicut et pro omnium defunctorum propinquis, preces effunduntur, ut in dolore suo fidei consolationem accipiant.

14. Ubi sive ex lege particulari, sive ex fundatione, sive etiam ex consuetudine, Officium defunctorum, tum in exsequiis tum etiam extra exsequias dici solebat, hoc Officium servari potest, digne quidem et pie celebrandum. Attentis autem vitae hodiernae et rei pastoralibus condicionibus, loco Officii defunctorum, vigilia seu celebratio verbi Dei (nn. 27—29) haberi potest.

15. Iis qui elegerint proprii cadaveris cremationem, ritus exsequiarum christianarum concedendi sunt, nisi constet ipsos talem electionem fecisse rationibus ductos christianae vitae adversis, iuxta ea quae statuta sunt per Instructionem Sacrae Congregationis S. Of-

rych psalmów, przewidzianych w liturgii żałobnej. W pozostałych zaś śpiewach, jakie ze względów duszpasterskich są często przewidziane w obrzędzie trzeba zatroszczyć się szczególnie zarówno o „serdeczne i żywe umiłowanie Pisma św.”² jak i o zachowanie ducha liturgicznego.

13. Również i w modlitwach społeczność chrześcijańska wyraża swoją wiarę i wstawia się pobożnie za zmarłymi dorosłymi, ażeby osiągnęli u Boga wieczną szczęśliwość. Gdy chodzi o zmarłe dzieci, które przez chrzest stały się dziećmi przysposobienia, to wyraża się wiarę, że już osiągnęły tę szczęśliwość. Natomiast za ich rodziców, podobnie jak i za bliskich wszystkich zmarłych zanoszą się modły, aby w swym bólu otrzymali pociechę płynącą z wiary.

14. Tam, gdzie na podstawie prawa partykularnego, fundacji, czy nawet zwyczaju, zwykło się odmawiać brewiarz żałobny w czasie pogrzebu lub poza pogrzebem, można i obecnie zachować modlitwę brewiarzową, odmawianą z godnością i pobożnie. Uwzględniając wszakże warunki współczesnego życia i wymogi duszpasterskie, można zorganizować zamiast brewiarza żałobnego, wigilię czyli nabożeństwo słowa Bożego (nn. 27—29).

15. Tym, którzy zdecydowali o spaleniu własnego ciała nie należy odmawiać pogrzebu chrześcijańskiego, o ile nie ustalili się, że takiego wyboru dokonali kierując się racjami przeciwnymi chrześcijańskiemu życiu — zgodnie z tym, co postanawia Instrukcja Kongre-

² Conc. Vat. II, Const. de sacra Liturgia, „*Sacrasanctum Concilium*”, n. 24.

ficii, diei 8 maii 1963, de cadaverum crematione, nn. 2—3.³

Exsequiae celebrentur iuxta typum qui in regione adhibetur, ita tamen ut non lateat Ecclesiam antepone re consuetudinem sepeliendi corpora, sicut Dominus ipse voluit sepeliri, et vitato periculo scandali vel admirationis ex parte fidelium.

Ritus qui fiunt ad sacellum vel ad sepulcrum in hoc casu peragi posunt in ipsa aede crematorii; immo, deficiente alio loco apto, et in ipsa aula crematorii, vitato prudenti periculo scandali vel indifferentismi religiosi.

gacji św. Oficjum z dnia 8 maja 1963 r., na temat palenia ciał zmarłych (nn. 2—3).³

W nabożeństwie pogrzebowym stosuje się wtedy ten rodzaj obrzędu, który jest praktykowany w danym regionie w ten jednak sposób, by uwidocznic, że Kościół stawia na pierwszym miejscu praktykę grzebania ciał, tak jak i sam Chrystus chciał być pogrzebany. Trzeba się też postarać o uniknięcie niebezpieczeństwa zgorszenia lub zdziwienia ze strony wiernych.

W tym wypadku te ceremonie, które mają miejsce w kaplicy lub przy grobie, mogą się odbyć w samym domu gdzie dokonuje się kremacja. Owszem, gdy nie ma jakiegoś innego odpowiedniego pomieszczenia mogą mieć miejsce w samym krematorium, z wykluczeniem roztropnie przewidywanego niebezpieczeństwa zgorszenia lub obojętności religijnej.

Obowiązki i posługi względem osób zmarłych De officiis et ministeriis circa defunctos

16. In exsequiis celebrandis suum cuique munus atque officium meminerint esse concreditum omnes qui ad populum Dei pertinent: parentes nempe vel propinqui, funeribus curandis addicti, communitas ipsa christiana, sacerdos demum, qui, fidei educator et consolationis minister, actioni liturgicae praeest et Eucharistiam celebrat.

17. Meminerint etiam omnes, praesertim vero sacerdotes, cum in liturgia exsequiali defunctos Deo commendant suum insuper esse officium ut spem astantium erigant, fidemque foveant in myste-

16. Wszyscy należący do ludu Bożego niech pamiętają o tym, że w odprawianiu pogrzebu każdy ma powierzona właściwą mu posługę i obowiązek: a więc rodzice lub bliscy, a także ci, którzy zajmują się organizowaniem pogrzebu, dana wspólnota chrześcijańska i wreszcie kapłan, który jako wychowawca w zakresie wiary i minister pocieszenia, przewodniczy czynności liturgicznej i sprawuje Eucharystię.

17. Niech wszyscy, zwłaszcza zaś kapłani, polecając Bogu w liturgii pogrzebowej zmarłych, pamiętają również o tym, że każdy ma obowiązek wzmacniać nadzieję uczestniczących w obrzędzie, oraz potę-

³ Cf. A. A. S. 56 (1964) 822—823.

rium paschale et in resurrectionem mortuorum, ita tamen ut, pium affectum Matris Ecclesiae et fidei consolationem afferendo, credentes quidem allevent, maerentes tamen non offendant.

18. In praeparanda ordinandaque celebratione exsequiarum, sacerdotes non solum uniuscuiusque defuncti personam eiusque mortis adiuncta, sed domesticorum quoque dolorem eorumque christianae vitae necessitates sollicita humanitate considerent. Peculiariter insuper rationem habeant eorum qui occasione exsequiarum liturgicis celebrationibus assistunt vel Evangelium audiunt, sive sunt acatholici sive catholici qui Eucharistiam vel numquam vel vix unquam participant, vel etiam fidem amisisse videntur: pro omnibus enim sacerdotes ministri sunt Evangelii Christi.

19. Exsequiae, sola Missa excepta, peragi possunt a diacono. Necessitate pastoralis id exigente, Conferentia Episcopalis, de licentia Apostolicae Sedis, etiam laicum deputare potest.

Deficiente vero sacerdote vel diacono, suadendum est ut in exsequiis primi typi stationes in domo defuncti et in coemeterio, atque in genere vigilia pro defuncto a laicis peragantur.

20. In celebratione exsequiarum, praeter distinctionem ex munere liturgico et Ordine sacro manantem, et praeter honores ad normam legum liturgicarum auctoritatibus civilibus debitos, nulla pri-

gować ich wiarę w tajemnicę paschalną i w zmartwychwstanie umarłych. Należy to jednak czynić w ten sposób, by niosąc pobożne uczucie Matki Kościoła i pocieszenie płynące z wiary, rzeczywicie podnosić na duchu wierzących, a nie obrażać uczuć osób przeżywających żałobę.

18. W przygotowaniu i organizowaniu nabożeństwa pogrzebowego, powinni kapłani z troskliwą życzliwością wziąć pod uwagę nie tylko osobę każdego zmarłego i okoliczności jego śmierci, lecz także żałobę domowników i potrzeby ich chrześcijańskiego życia. Niech ponadto zwrócą specjalną uwagę na tych, którzy z racji pogrzebu uczestniczą w nabożeństwach liturgicznych lub słuchają Słowa Bożego, czy to będą akatolicy, czy też katolicy, którzy albo wcale albo prawie nigdy nie uczestniczą w Eucharystii lub nawet — jak się wydaje — utracili wiarę. Kapłani bowiem są sługami Ewangelii Chrystusowej względem wszystkich.

19. Diakon może odprawiać nabożeństwo pogrzebowe, z wyłączeniem tylko Mszy św. Gdy domaga się tego konieczność duszpasterska, Konferencja Biskupia może, za zezwoleniem Stolicy Ap., upoważnić do tego osobę świecką.

W wypadku gdy nie ma kapłana lub diakona radzi się, by w pierwszym rodzaju obrzędu pogrzebowego stacje przewidziane w domu zmarłego i na cmentarzu oraz z zasady wigilia za zmarłego sprawowane były przez świeckich.

20. Oprócz różnicy wypływającej ze sprawowania funkcji liturgicznej lub z święceń wyższych oraz z wyjątkiem honorów należnych władzy cywilnej na podstawie przepisów liturgicznych, nie

vatarum personarum aut condicio-
num, sive in caeremoniis, sive in
exterioribus pompis, habeatur ac-
ceptio.⁴

należy okazywać żadnych szczegól-
nych względów prywatnym oso-
bom lub stanowiskom czy to w ce-
remoniach czy w zewnętrznej oka-
załości.⁴

**Przystosowania dokonywane przez Konferencje Biskupie
De aptationibus Conferentiarum Episcopaliū cura parandis**

21. Conferentiis Episcopaliibus, competit vi Constitutionis de sacra Liturgia (art. 63 b), in Ritualibus particularibus parare titulum, qui huic titulo Ritualis Romani respondeat, singularum tamen regionum necessitatibus accommodatum, ut, actis ab Apostolica Sede recognitis, in regionibus ad quas pertinet adhibeatur.

21. Na mocy konstytucji o Liturgii (art. 63 b) przysługuje Konferencjom Biskupim uprawnienie przygotowania w rytuałach partykularnych tytułu, odpowiadającego omawianemu tu tytułowi rytuału rzymskiego. Należy go przystosować do potrzeb poszczególnych regionów. Po zatwierdzeniu akt przez Stolicę Ap. będzie stosowany w regionach, dla których jest przewidziany.

Qua in aptatione, Conferentiarum Episcopaliū erit;

W dokonywaniu przystosowania do Konferencji Biskupich będzie należało:

1) Aptationes definire, intra limites in hoc titulo statutos.

1) Sprezycowanie przystosowań w ramach określonych w niniejszym tytule (rytuału).

2) Sedulo et prudenter considerare quid ex traditionibus ingenioque singulorum populorum oportune admitti possit, ideoque alias aptationes, quae utiles vel necessariae existimentur, Apostolicae Sedi proponere, de ipsius consensu introducendas.

2) Pilnie i roztropnie rozważyć, co mogłoby być z pożytkiem dopuszczone z tradycji i mentalności poszczególnych narodów. Stąd też Konferencje powinny przedstawić Stolicy Ap. także inne przystosowania, które uznają za konieczne lub pożyteczne, by za jej zgodą wprowadzić je (do rytuału partykularnego).

3) Propria autem Ritualium particularium iam exstantium elementa, si quae habeantur, retinere, dummodo cum Constitutione de sacra Liturgia et necessitatibus hodiernis compari possint, vel ea aptare.

3) Przystosować lub zatrzymać pewne elementy, jeżeli takie są w dotychczasowych rytuałach partykularnych, byleby zgodne były z konstytucją o liturgii i współczesnymi potrzebami.

4) Versiones textuum parare, ita ut ingenio variarum linguarum

4) Przygotować tłumaczenie tekstów tak, by rzeczywiście były

⁴ Cf. Conc. Vat. II, Const. de sacra Liturgia, „*Sacrosanctum Concilium*”, n. 32.

culturarumque vere sint accommodatae, additis, quotiescumque opportunum fuerit, melodiis cantui aptis.

5) Praenotanda, quae in Rituali Romano habentur, aptare atque complere, ita ut ministri significationem rituum plene intellegant et effectu compleant.

6) In editionibus librorum liturgicorum cura Conferentiarum Episcopaliū parandis, materiam ordinare modo qui ad usum pastoralem aptissimus videatur ita, tamen, ut de materia, quae in hac editione typica continetur, nihil omittatur.

Si quae vero rubricas vel textus adicere opportunum videatur, congruo signo vel caractere typographico distinguantur a rubricis et textibus Ritualis Romani.

22. In parandis Ritualibus particularibus de exsequiis, Conferentiarum Episcopaliū erit:

1) Ritum ordinare iuxta unum vel plures typos, prout indicatum est supra, n. 9.

2) Pro formulis in ipso ritu principali propositis, alias, si opportunum visum fuerit, substituere ex iis quae in capite VI habentur.

3) Quoties Rituale Romanum plures exhibet formulas ad libitum eligendas, alias etiam formulas eiusdem generis adicere (ad normam n. 21, 6).

4) Iudicare an laici deputandi sint ad celebrandas exsequias (cf. supra n. 19).

5) Sicubi ratio pastoralis id sua-deat, statuere ut aspersio et incen-

dostosowane do różnych właściwości językowych i kulturalnych, dodając — ile razy wyda się to pożyteczne — odpowiednie melodie do śpiewu.

5) Przystosować i uzupełnić uwagi wstępne zawarte w rytuale rzymskim tak, by ministrzy w pełni zrozumieli znaczenie obrzędów i skutecznie je wykonali.

6) W wydaniach ksiąg liturgicznych, przygotowywanych staraniem Konferencji Biskupich dokonywać rozkładu treści w sposób najbardziej odpowiedni z punktu widzenia duszpasterskiego tak jednak, by niczego nie pominąć z treści zawartej w obecnym wydaniu typycznym.

W wypadku dołączenia rubryk lub tekstów należy je przy pomocy odpowiedniego znaku lub rodzaju trzcionki odróżnić od rubryk i tekstów rytuału rzymskiego.

22. W przygotowywaniu pogrzebowych rytuałów partykularnych do Konferencji Biskupich będzie należało:

1) Ułożyć obrzęd w ramach jednego lub kilku rodzajów, jak to było zaznaczone wyżej w n. 9.

2) Zastąpić — gdyby to wydawało się pożyteczne — formuły zamieszczone w tekście głównym obrzędu formułami zawartymi w rozdziale VI.

3) Ile razy rytuał rzymski zawiera kilka formuł, które mogą być dowolnie wybrane, wtedy mogą dołączyć także inne formuły tego samego rodzaju (zgodnie z normą n. 21, 6).

4) zadecydować czy świeckich należy upoważnić do sprawowania obrzędów pogrzebowych (por. wyżej n. 19).

5) Gdyby to zalecał wzgląd duszpasterski mogą pozwolić na

satio omitti possint, vel alio ritu supleri.

6) Colorem illum liturgicum pro exsequiis statuere, qui aptus sit ingenio populorum, quique et dolorem humanum non offendat et spem christianam ostendat mysterio paschali illuminatam.

pominięcie pokropienia i okadzenia lub zastąpienie go innym obrzędem.

6) Określić liturgiczny kolor pogrzebowy, by odpowiadał mentalności narodu, a jednocześnie nie obrażał smutku ludzkiego i ukazywał chrześcijańską nadzieję, oświeconą tajemnicą paschalną.

Zadanie kapłana w przygotowaniu i zorganizowaniu nabożeństwa

De munere sacerdotis in praeparanda ordinandaque celebratione

23. Sacerdos, variis diversisque consideratis adiunctis, votis etiam familiae et communitatis auditis, facultatibus in ritu concessis libenter utatur.

24. Ritus pro quolibet typo propositus ita describitur ut cum simplicitate peragi possit; magna tamen textuum copia pro opportunitate praebetur. Ita, ex. gr.;

1) Omnes textus in genere cum aliis commutari possunt, ipsa communitate vel familia cooperante, ad maiorem veritatem habendam, iuxta cuiusque celebrationis adiuncta.

2) Quaedam elementa non obligatorie determinantur, sed ad libitum addi posunt pro opportunitate, ut v. gr. oratio pro dolentibus in domo defuncti.

3) Iuxta traditionem liturgicam, magna datur electionis libertas in textibus ad processiones propositis.

4) Quoties psalmus qui ratione liturgica indicatur vel suadetur aliquam difficultatem pastoralement praebere potest, alius additur ad libitum, loco praecedentis assumendus. Immo in psalmis ipsis unus alterve versus qui sub aspectu pastoralis minus aptus videatur, omitti potest.

23. Niech kapłan chętnie skorzysta z przyznanych mu w obrzędzie uprawnień, rozważywszy różne okoliczności i wysłuchawszy życzeń rodziny i wspólnoty.

24. Każdy z obrzędów jest tak ułożony, by można go było odprawić w sposób prosty. Jednakże przewiduje się dużo tekstów do ewentualnego wyboru. Tak np.:

1) Ogólnie rzecz biorąc wszystkie teksty mogą być zmieniane, przy udziale wspólnoty lub rodziny, by bardziej wyrażały prawdę zgodnie z okolicznościami każdego pogrzebu.

2) Niektóre elementy nie są przewidziane jako obowiązkowe, lecz mogą być z pożytkiem dodane według uznania, jak np. modlitwa w domu zmarłego za pogrążonych w smutku.

3) Zgodnie z tradycją liturgiczną daje się dużą możliwość doboru tekstów przewidzianych w czasie procesji.

4) Ile razy psalm przepisany lub zalecany z racji liturgicznych mógłby stwarzać pewną trudność duszpasterską, wtedy dołączony jest inny, który bierze się według uznania zamiast poprzedniego. Owszem w samych psalmach można opuścić jeden czy drugi wiersz jeżeli wydaje się mniej odpowiedni z punktu widzenia duszpasterskiego.

5) Textus orationum semper numero singulari proponitur, pro uno nempe defuncto: proinde singulis in casibus, sive quoad genus sive quoad numerum, textus ipse erit aptandus. Ita, ex. gr. verba „famulus tuus” fient, pro opportunitate, „famula tua” vel „famuli tui” vel „famulae tuae”, etc.

6) In orationibus, lineas quae intra parentheses continentur omitti possunt.

25. Apta eaque digna exsequiarum celebratio, sicut, et totum sacerdotis ministerium erga defunctos, considerationem organicam mysterii christiani et pastoralis officii supponit.

Inter alia sacerdotis est:

1) Aegrotis et moribundis adesse, sicut in proprio titulo Ritualis Romani indicatur.

2) Catechesim tradere de significatione mortis christianae.

3) Defuncti familiam blande reficere, in doloris anxietate fovere et, quantum fieri potest, benigne adiuvari atque cum illa celebrationem aptam exsequiarum parare, adhibitis facultatibus in ipso ritu propisitis atque concessis.

4) Liturgiam denique defunctorum cum tota vita liturgica parocchiali et cum ministerio pastoralis apte componere.

5) Tekst oracji zamieszczony jest jest zawsze w liczbie pojedynczej, mianowicie za jednego zmarłego. Stąd w poszczególnych wypadkach trzeba będzie przystosować tekst co do rodzaju lub liczby. Tak np. zamiast słowa „sługa twój” będzie — zależnie od okoliczności: „służebnica twoja”, „słudzy twoi”, „służebnice twoje” itd.

6) W modlitwach można opuszczać te słowa, które są umieszczone w nawiasach.

25. Właściwie i zarazem godne odprawienie pogrzebu, podobnie jak i cała posługa kapłańska względem zmarłych suponują (zakładają) całościowe rozważenie tajemnicy chrześcijańskiej i duszpasterskiego obowiązku.

Do kapłana należy m. in.:

1) Być przy chorych i umierających, jak to jest podkreślone w odnośnym tytule rytuału rzymskiego.

2) nauczać na temat znaczenia chrześcijańskiej śmierci.

3) Pokrzepiać delikatnie rodzinę zmarłego, pocieszać ją w smutku i wedle możliwości dyskretnie wesprzeć, a także razem z nią ustalić odpowiednio samo nabożeństwo pogrzebowe, korzystając z możliwości zaproponowanych i dozwolonych przez sam obrzęd.

4) Wreszcie żałobną liturgię wkomponować odpowiednio w całość życia liturgicznego i pasterskiego posługiwania.

79.

ODPUSTY DLA KOŚCIOŁA W POLSCE ZWIĄZANE Z KULTEM M. B. NIEUSTAJĄCEJ POMOCY

ŚWIĘTA PENITENCJARIA APOSTOLSKA (SEKCJA ODPUSTÓW)